

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Մանգանէզ արդիւնաբերողների եւ արտահանողների V համաժողովը

Ներկայ տարուայ յունուարի 7-ին Քուլթայիսի քաղաքային թատրոնում բացուեց մանգանէզ արդիւնաբերողների եւ արտահանողների V համաժողովը։ Համաժողովը տեւեց ամբողջ 24 օր։ Ժողովին մասնակցում էին մօտ 300 հոգի, ներկայ էին նաև Փոթի եւ Քուլթայիս քաղաքների, երկրագործական եւ ֆինանսների մինիստրութիւնների եւ մամուլի ներկայացուցիչներ։

Համաժողովի անդամները բաժանուել էին երկու կուսակցութեան։ Մի կուսակցութեան պարագլուխն էր Էմերիկ Իսկ միւսինը Զդանօվիչ, որը միևնոյն ժամանակ նախագահ էր համաժողովի խորհրդի։ Չափազանց աղմուկներ ծագեցին խորհրդի հաշուետւութեան եւ վերաստուգող յանձնաժողովի զեկուցման ժամանակ՝ խորհրդի գործած մի քանի զանցառութիւնների պատճառով։

Համաժողովին նախագահող ինժեներ Յեյտլինի առաջարկութեամբ խնդիրներն սկսուեցին քննուել ոչ հերթական կարգով, այլ սկզբում այն հարցերը, սրոնք չեն պահանջում քուէարկութիւն։ Նախ զեկուցուեց Զիատուր գիւղը գիւղաքաղաք վերափոխելու հարցը։ Այս հարցը քննուել էր դեռ III-րդ համաժողովում եւ յանձնուել էր համաժողովի խորհրդին խնդրել պետութիւնից Զիատուր գիւղը փոխել գիւղաքաղաքի, պարզ հառարակական ինքնավարութեամբ, պատճառ բերելով, որ Զիատուրի բնակչութիւնը քանի գնում աւելանում է, եւ գիւղը քաղաքի բնաւորութիւն է ստանում։ Բացի գրանից Զիատուրը լինելով կենտրոն մի այգպիսի մեծ արդիւնաբերութեան, չ'ունի պետական որոշ ֆետրուար, 1903.

հաստատութիւններ, ուր արդիւնաբերողները իրանց կարիքներէ համար դիմեն, տեղական հարցերի համար նրանք ստիպուած են դիմել Քութայիս կամ Փոթի քաղաքների հաստատութիւններին, որ խլում է նրանցից թէ՛ ժամանակ, թէ՛ ծախսեր և առհասարակ առաջ է բերում շատ անյարմարութիւններ: Համաժողովում ներկայ գտնուող նահանգական վարչութեան ներկայացուցիչ Ն. Պրինց յայտնեց ժողովին, որ այդ հարցի լուծման համար հարկաւոր է տեղական բնակչութեան համաձայնութիւնը, իսկ տեղական բնակչութիւնը—գիւղացիները երբէք չեն համաձայնի գիւղը գիւղաքաղաքի փոխել, քանի որ նոր ծախսեր կ'աւելանան նրանց վրայ: Ուստի բնական է, որ տեղական գիւղացին այդ խնդրի համար չի դիմի պետութեան: Այդ խնդրի լուծման միակ ելքն է՝ խնդրել պետութիւնից, որ այժմ Զիատուրի երկաթուղու կայարանը իր բնակչութիւնով համարի իբրև նոր բնակատեղի և վերածէ գիւղաքաղաքի, տալով նրան պարզ հասարակական ինքնավարութիւն: Ժողովը համաձայնուեց Պ. Պրինցի առաջարկած այս ձևին և յանձնեց այն խնդիրը խորհրդին:

Երկրորդ հարցի վերաբերեալ հիմնել Զիատուրում հաշտարար դատարան, ժողովի նախագահը յայտնեց, որ արդէն այս հարցը պետութեան կողմից սկզբունքով ընդունուած է իրական կերպով:

Ապա կարգով քննուեցին մնացած հարցերը:

Զիատուրի մանգանէզի արգիւնաբերութեան կենտրոնը մինչև այժմ չ'ունի պետական դանձարան փողեր նպահ տալու, ստանալու, փոխադրելու և այլ կարիքների համար: Երրորդ համաժողովը յանձնել էր խորհրդին դիմել պետութեան նաև այս կարևոր խնդրի մասին, ժողովում պարզուեց, որ զանազան պատճառներով Զիատուրում դանձարան հիմնելը անհնար է, ուստի ժողովը վճռեց խնդրել կառավարութիւնից՝ Զիատուրի պոստային բաժանմունքին կից բանալ փող փոխադրող բաժանմունք:

Անցնելով մանգանէզ լուացող գործարան բանալու հարցին՝ ժողովի անդամներից շատերը առաջարկեցին, որ կարգացուեն առանձին-առանձին զեկուլցումներ այն հարցերի մասին, որոնք պարունակում են իրանց մէջ ֆինանսական և տեխնիկական հարցեր: Այդ զեկուլցումները պատրաստելու համար ընտրուեցին առանձին յանձնաժողովներ, որ կարճ ժամանակամիջոցում մշակեն զեկուլցումները և առաջարկեն համաժողովի քննութեան: Ներկայ մանգանէզի արգիւնաբերութիւնը ունի տեխնիկական մեծ պակասութիւններ, որ պատճառ է նրա թույլ զարգանալուն: Մանգանէզը արտահանուում

է հողոտ, քարախառն, ոչ մաքուր ձևով. դրա առաջն առնելու համար մի քանի անգամ հարց էր բարձրացել Չիատուրի կվիրիլ գետի հովտում հիմնել մանգանէզ լուացող գործարան, նախ հանքը լուանալ և ապա փոխանակ ներկայ ծանրակշիռ աւելորդ մասերով արտահանուող մանգանէզի արտահանել բոլորովին զտուած մանգանէզ։ Այս հարցի վերաբերեալ Վոնային ինժեներ Չերնոսկի կարգաց մի զեկուցում, յորի հաշից երևաց, որ իւրաքանչիւր տարի հանքի մէջ եղած աւելորդ հողի և քարերի համար մանգանէզ արտահանողներ ստիպուած են երկաթուղու վարչութեան վճարել ճանապարհի սակազին մօտ 630,000 ռուբլի աւելի, իսկ եթէ նրանք հիմնեն լուացող գործարան, նախ այդ փողը կը մնայ, որ կարելի է գործադրել գործարանի վրայ, և երկրորդ, որ մանգանէզի որակութիւնը կը լաւանայ։ Նրա առաջարկած ծրագրով մի այդպիսի գործարանի հիմնելը պահանջում է 1,534,000 ռուբլի աւելի. իսկ եթէ նրանք հիմնեն լուացող գործարան, նախ՝ այդ փողը կը մնայ, որ կարելի է գործադրել գործարանի վրայ, և երկրորդ՝ որ մանգանէզի որակը կը լաւանայ։ Նրա առաջարկած ծրագրով մի այդպիսի գործարանի հիմնելը պահանջում է 1,534,000 ռ., և որովհետև համաժողովը չ'ունի միջոցներ, ուստի նա առաջարկեց դիմել ֆինանսների մինիստրութեան և խնդրել թոյլտուութիւն մանգանէզի պուդրից հաւաքուող $\frac{1}{2}$ կուպէկները յատկացնել այդ գործարանին. ժողովը սկզբունքով ընդունելով գործարան ունենալու հիմնական հարցը՝ վճուեց առանձին յանձնաժողովի յանձնել քննելու այդ և զեկուցանելու միւս համաժողովին։

Համաժողովի զանազան կարիքների համար Չիատուրից արտահանուող մանգանէզի իւրաքանչիւր պուդրից $\frac{1}{2}$ կուպէկ վերցնելու հարցը մինիստրութեան առաջարկութեան համաձայն մնաց անփոփոխ։

Համաժողովի զանազան հիմնարկութիւնների համար հողեր ձեռք բերելու իրաւունքը թողնուեց խորհրդի հայեցողութեան։

Չիատուրում արհեստաւորաց դպրոց բանալու հարցը ժողովը վճուեց զրախան կերպով։ Դպրոցը բացուելու է միջնակարգ դպրոցի ծրագրով և աւելի ծառայելու է մանգանէզ արդիւնաբերողների կարիքներին։ Մանրամասն ծրագիր մշակելու համար ժողովը ընտրեց առանձին յանձնաժողով, որ նիւթեր հաւաքէ և իր եզրակացութիւնը հաղորդէ միւս համաժողովին։

Երկար վիճաբանութիւնների առարկայ դարձաւ Չիատուրի մանգանէզի շրջանի երկրաբանական քարտէզի կարեւորութիւնը, թէև այժմ այդ քարտէզը գոյութիւնի ունի, բայց նա շատ պա-

կասաւոր է և դրանով չէ կարելի որոշել մանգանէզի զանազան շերտերի ուղղութիւնը, քանակութիւնը և այլն: Ինժեներ Սապիցկու հաշուով քարտէղ կազմելու համար պահանջուած է 13,000 բուբլի: Չը նայելով ժողովականների մի մասի բողոքին, որ ցանկալի չէ ունենալ մի այդպիսի քարտէզ, մեծամասնութեամբ դրական կերպով վճռուեց հարցը:

Զիատուրի հանքերից մինչև կայարան տանող զանազան ճանապարհները վրայով անց ու դարձ են անուամբ օրական հազարաւոր բեռնակիր անասուններ, եթէ այժմ այդ անասունների մէջ երևայ ժանտախտ կամ ուրիշ տարափոխիկ հիւանդութիւններ, իսկոյն ստիպուած կը լինեն արգելել այդ անասունների երթևեկութիւնը, գործը կը դադարէ, և մանգանէզ արդիւնաբերողները չ'ունենանալով մանգանէզ տեղափոխելու ուրիշ միջոցներ, պէտք է նստեն ձեռները ծալած, և արդիւնաբերութիւնը պէտք է կրէ ահագին վնասներ: Անասնաբույժ Լանգի՝ ժողովում կարդացած ղեկուցումից երևաց, որ մինչև այժմ չը կայ ոչ մի անասնաբուժական կազմակերպուած սանիտարական հսկողութիւն: Բժիշկ Լանգը նկարագրելով այն վնասները, որ կարող են մի օր կրել հանք արտահանողները անասնաբուժական հսկողութիւն չ'ունենալուց, առաջարկեց շուտով Զիատուրում հիմնել անասնաբուժարան, հրաւիրել բժիշկներ, երկու ֆելդշեր և երկու ձիաւոր պահապաններ, բացի դրանից՝ նա առաջարկեց Զիատուրում հիմնել կանոնաւոր սպանդանոց, ժողովը սկզբունքով ընդունեց այս կարևոր հարցը:

Մանգանէզը մինչև Փոթի նաւահագիստը տեղափոխելու համար ներկայ հանգամանքներում գոյութիւն ունեն մեծ գծուարութիւններ, Ի միջի այլոց պէտք է ասել, որ մանգանէզի տեղափոխութիւնը ներկայումս կատարւում է այսպէս. հանքերից ձիաներով կամ սայլերով բերում և դարսում են Զիատուրի երկաթուղու կայարանի պլատֆորմների վրայ, ապա երկաթուղով տանում են մինչև Թիֆլիս-Փոթի երկաթուղու գծի Շարապան կայարանը և այնտեղ հանքը Զիատուրի նեղ գծային վագոններից տեղափոխում են լայն գծային վագոնները և բերում Փոթի նաւահանգստի մօտ թափում: Նաւահանգրտում եթէ նաւերը պատրաստ են, տանում յանձնում են նաւին, իսկ եթէ ոչ, թափում են գետնի վրայ և երբ կարիք է լինում, նորից բարձում տանում են նաւերի մօտ և տեղափոխում: Այս ամեն մի գործողութեան, ամեն մի տեղափոխութեան համար առաջ են գալիս նոր ծախսեր, և իսկապէս նրանք են պատճառը, որ Զիատուրի մանգանէզի գինը աւելի թանգ է նստում, (մօտ 21 կոպ.) քան Բրազիլիայինը (մօտ 14 կոպէկ). միայն տե-

դափոխութիւնը երկաթուղու կայարանից մինչև նաւահանգիստ Բրազիլիայինը նստում է 3₁₉₃, իսկ Չիատուրինը 9₁₇₇, կռպէկ, և եթէ այդ տարբերութիւնը (6 կռպէկ) չը լինէր, այն ժամանակ Չիատուրի մանգանէզը աւելի էժան նստելով՝ շուկայից դուրս կը քշէր Բրազիլիայի մանգանէզը:

Էմբրիկի զեկուցումից երևայ, որ Փոթի կայարանից մինչև նաւահանգիստը տեղափոխելու առանձին վճար է վերցնում. յետոյ, եթէ վագոնները 3 օրից աւելի բեռնաւորուած կանգնեն, արդիւնաբերողները մանգանէզ իւրաքանչիւր օր վճարելուն 3 բուքի տուգանք, եթէ մինչև անգամ փոթորիկ լինի, և հնար չը լինի նաւ բարձելուն: Չիատուրի գծից Շարապանի գիծը տեղափոխելու վճարը շատ է համարում պ. Էմբրիկ և դրա համար առաջարկում է խնդրել երկաթուղու վարչութիւնից՝ 50,000 բ. զիջել համաժողովին: Անցնելով տեխնիկական մասին՝ պ. Էմբրիկ իր զեկուցման մէջ նկատեց, որ 1) բանուորները ներկայումս մօտակայ հանքերից մինչև կայարանը հանքը տեղափոխելիս ստիպուած են 3—4 վերստ վագոնների յետևից վազել, որ նրանց շատ յոգնեցնում է: 2) Երկաթուղին հանքերի ոլոր մօլոր, ճանապարհներովն անցնում է մութ տեղերից, որտեղ չը կայ ոչ մի արհեստական լուսաւորութիւն. իսկ այդ ճանապարհի վրայով օրական հազարաւոր բանուորներ, բեռնակիր անասուններ անցուղարձ են անում, որոնք մթութեան պատճառով չը նկատելով երկաթուղու գնացքը՝ կարող են ընկնել գնացքի տակը: 3) Կարևոր է, որ մանգանէզ տեղափոխող վագոնները ծածկուած լինեն: 4) Շատ անգամ Շարապան կայարանում հանքը տեղափոխելիս՝ վագոններ չը լինելու պատճառով հանքը երկար մնում է այդ կայարանում և սպասում հերթի. դրա համար նա առաջարկում է Չիատուրի գծի իւրաքանչիւր վագոնի գէմ Շարապանի գծի վրայ ունենալ 3 վագոն, նմանապէս խընդրել երկաթուղու վարչութիւնից աւելացնել Փոթիի վագոններ թիւը: 5) Կարևոր է լուսաւորութիւն նաւահանգստում և կայարանի մօտ հանքը գիշերը բարձելու համար: 6) Հանքը նաւը տեղափոխելու համար ձեռքի աշխատանքը փոխարինել մեքենական աշխատանքի: 7) Հանքատէրերի հերթական վագոններ բաժանող կօմիտեաի նախագահ լինի անկախ երկաթուղու վարչութիւնից: 8) Որոշել վագոններ բաժանող կօմիտեաի դրութիւնը: 9) Եղած պլատֆորմները շատ անբաւարար դրութեան մէջ են, և նրանց քանակութիւնը քիչ է: 10) Խնդրել երկաթուղու վարչութիւնից Չիատուրի կայարանում հիմնել երկաթուղու տոմսակներ ստանալու բաժանմունք:

Համարեանոյն հարցերից մի քանիսը արծարծուեց պ. Կա-
կարաձէի և Մովսէսաշվիլիի կողմից, միայն վերջինս աւելացրեց,
որ 1) մանգանէզ արդիւնաբերողները աշխատում են ամեն կող-
մից հանքը թրջուելուց ազատել, իսկ երկաթուղու վարչութիւնը
մանգանէզը տանում թափում է այնպիսի տեղեր, որ ճահիճ է,
2) որ Շարապան կայարանից մինչև Փոթի շատ անգամ հանքի
կշիռը պակասում է, որի դէմ միջոցներ պէտք է ձեռք առնել:

Համաժողովը աչքի առաջ ունենալով նրա զեկուցման
բոլոր կէտերի արդարացի և կարևոր լինելը, վճռեց ընդունել և
յանձնեց խորհրդին դիմել ուր հարկն է, իսկ էմբրիկին յայտնեց
առանձին շնորհակալութիւն:

Այս հարցերից յետոյ ժողովը զբաղուեց վերաստուգող յանձ-
նաժողովի զեկուցումով, որից երևաց, որ ճանապարհների զը-
րութիւն անբաւարար է, և մանաւանդ անմխիթար զրութեան
մէջ է բանուորների հիւանդանոցը: Կային և ուրիշ զանցառու-
թիւններ, Հիւանդանոցում վարակիչ հիւանդութիւններով բըռ-
նրածները միւս հիւանդներին կից չինութեան մէջ են, հիւան-
դանոցը կեղտոտ է, հիւանդանոցի ընդունարանը և զեղատու-
նը գտնւում են խարխուլ չինութեան մէջ, ցուրտ է և այլն: Մեծ
աղմուկ առաջ բերաւ մանաւանդ բաղնիքի չինութեան վրայ
ծախսուած մեծ գումարը: Այս բոլոր մեղադրութիւննե-
րից յետոյ ժողովը այնուամենայնիւ ձայների մեծամասնութեամբ
վճռեց ընդունել խորհրդի հաշիւը...

Աչքի առաջ ունենալով արտահանութեան մեծանալը և
վազոնների քշութիւնը, նախկին համաժողովների վճռով հիմ-
նուած է հերթական վազոնները բաժանող մի կոմիտեա: Կոմի-
տեաը վազոններ բաժանելիս մեծ կախում ունի երկաթուղու
վարչութիւնից: Ինչպէս երևաց ժողովի զեկուցումներից, երկա-
թուղու վարչութիւնը այդ կոմիտեային այնքան մեծ նշանակու-
թիւն չէ տալիս կարևոր դէպքերում, այնպէս որ կոմիտեայի
դրութիւնը անորոշ է: Երկաթուղու վարչութեան ներկայացու-
ցիչ Սօլօվիով կարդաց այդ կոմիտեայի իրաւունքները որոշող
մի կանոնադրութիւն: Ժողովը ընդունեց այդ կանոնները՝ աւե-
լացնելով, որ վազոններ և պլատֆորմներ յատկացնուեն այն բոլոր
անձերին, որոնք լեռնային վարչութիւնից մանգանէզ մշակելու
իրաւունք ունեն:

Ներկայումս Եւրոպական շուկաներում Զիատուրի մանգա-
նէզի ամենամեծ մրցակիցն է Բրազիլիայի մանգանէզը: Բրա-
զիլիայի մանգանէզի դրութիւնը, արդիւնաբերութեան և արտա-
հանութեան ձևը ուսումնասիրելու և համեմատելու համար խոր-
հուրդը Բրազիլիա ուղարկեց մի ինժեներ, որ տեղն ու տեղը

ուսումնասիրէ և զեկուցանէ համաժողովին: Այդ ինժեները գետ
 ևս չէ վերադարձել Բրազիլիայից: Իր մանրամասն ուսումնասի-
 րութիւնը խոտաացել է ներկայացնել յետոյ, իսկ այժմ ի գիտու-
 թիւն ժողովին ուղարկել էր մի քանի նամակներ Բրազիլիայի
 մանգանէզի արդիւնաբերութեան վերաբերեալ: Ժողովում կար-
 դացած նրա նամակներէից երեաց, 1) որ Չիատուրի մանգա-
 նէզը նրա ասելով աւելի հարուստ է, քան Բրազիլիայինը, 2)
 որ Բրազիլիայում մանգանէզի ստատիստիկական բիւրօ չը կայ,
 3) հանքերը պատկանում են մի քանի ակցիօներական ընկերու-
 թիւններին, 4) ամին մի հանքի մօտ կայ շինած բանուորների բը-
 նակարաններ, 5) մանգանէզի դուրս բերելը աւելի թանկ է
 նստում, քան Չիատուրում, 6) մանգանէզի հանքից մինչև երկա-
 թուղու կայարան տեղափոխուելը աւելի վատ պայմաններում է
 գտնուում, 7) Բրազիլիայի մանգանէզի արդիւնաբերութիւնը
 կամաց կամաց աւելի պակասում է: Ժողովը բաւական չը հա-
 մարելով այս թեթև ակնարկները, վճռեց այս հարցը յետաձգել
 մինչև միևս համաժողովը, երբ կը ստացուի նրա մանրամասն
 ուսումնասիրութիւնը:

Կովկասի մանգանէզի արտահանութիւնը մեծացնելու ամե-
 նամեծ նպատակը պայմաններից մէկն լինելու է երկաթուղով
 տեղափոխելու սակագինը: Հանքը տեղափոխելու համար ա-
 մեն մի պուզից երկաթուղու վարչութիւնը մանգանէ-
 զի արտահանութեան յաջող տարիներում վերցնում էր 10 կո-
 պէկ, 1886 թւականից այդ տարիքը այնքան ճնշեց արդիւնաբե-
 րողներին, որ բազմաթիւ գիւմումներից յետոյ ֆինանսների մի-
 նիստութիւնը իջեցրեց 10 կոպէկից մինչև 7-ը: Երկաթուղու
 վարչութիւնը վաղուց արդէն այդ կոպէկներով հանել է Չիատու-
 րի ամբողջ գծի շինութեան ծախսը, բայց էլի չարունակում է
 վերցնել պուզից 7 կոպէկ. ներկայ պայմաններում, երբ մանգա-
 նէզի գինը ընկած է, և Բրազիլիայի մանգանէզը չնորհիւ միայն
 իր տեղափոխութեան էփան տարիֆին առաջ է գնում, Չիատու-
 րի մանգանէզը կարող է մատնուել թշուառ գրութեան: Արտա-
 հանողները դիմել են տարիքը պակասեցնելու համար, բայց նը-
 րանց դիմումը մնացել է «ձայն բարբառոյ լանապատի»: Ժողո-
 վը՝ նիւթ չինելով նորից չայդ հարցը, լսեց չեփերիկ ընդարձակ
 զեկուցումը՝ տարիֆի վերաբերեալ: Տնտեսական այս նեղ պայ-
 մաններում տարիֆի բարձրութիւնից մանր մանգանէզ արգիւ-
 նաբերողները սկսել են իրար հետ մրցել, որի հետևանքը լի-
 նելու է շատ տխուր: Մանգանէզի գինն ընկնում է տարիֆի
 բարձրութեան շնորհիւ, և այժմ մանգանէզը միայն վնաս կա-
 րող է տալ այդպիսի պայմաններում. Ամերիկան և Անգլիան ի-

րանց կարևոր մագանէզը ստանում են Բրազիլայից էժան նըստելու պատճառով: Նոյպէս ուժեղ մրցող է հանդիսանում հարաւային Ռուսաստանի՝ Նիկոպոլի մանդանէզը: Էմերիկ հնարաւոր էր համարում խնդրել միմիատրութիւնից՝ այժմեան 7 կոպէկից տարիքը իջեցնել մինչև իսկ $\frac{1}{35}$ կոպէկի: Ժողովը վճռեց դիմել ուր հարկն է:

Չիատուրի բանուորների այժմեան դրութիւնը շատ աննախանձելի է: Հանքերը մեծ մասամբ գտնւում են մանր արդիւնաբերողների ձեռքում, որոնք իրանք միջոցներ չ'ունենալով, հնարաւորութիւն չ'ունեն լաւացնելու բանուորների կեանքի պայմանները:

Չէզլէհէէ քահանան համաժողովի ուշադրութիւնը դարձրեց Չիատուրի բնակչութեան մտաւոր լուսաւորութեան վրայ և առաջարկեց համաժողովի հաշուով բանալ եկեղեցական ծխական դպրոցներ: Չիատուրի բնակչութիւնը աղքատացել է մանգանէզ արդիւնաբերողների չնորհիւ, քանի որ նրա հողերը այժմ ամեն տեղ փորված անպէտքացրած է, և նա ինքը՝ ժողովուրդը միջոցներ չ'ունի ուսումնարաններ պահելու: Ուսումնարաններ բանալը համաժողովի պարտականութիւնն է, որովհետև մանգանէզ արդիւնաբերողներն են եղել նրանց հողից կտրելու պատճառը: Այս հարցը համաժողովը վճռեց յանձնել բանուորների համար կազմած յանձնաժողովին և լսել նրա եզրակացութիւնը:

Բարձրագոյն և միջին լեռնային դպրոցներում ուսանողներ պահելու հարցը վճռուեց դրականապէս: Աշակերտները բարձրագոյն դպրոց ուղարկելիս՝ ժողովը վճռեց առաջնորդուել վկայականներով: Նպաստ ստացողների թիւը որոշուեց 10, որից 6-ը միջին, իսկ 4 բարձրագոյն լեռնային դպրոցներում, առանձին պայմաններով: Ուղարկուելու են միայն մանգանէզ արդիւնաբերողների և նրանց մօտիկ ազգականների որդիքը:

Իշխան Նիփերածէ անըաւարար համարելով բանուորների կեանքի ներկայ ապահովութեան գործը, աչքի առաջ ունենալով բանուորներին 2 տարուայ ապահովելու փորձը, առաջարկեց թողնել մասնաւոր ընկերութիւնների մօտ բանուորների ապահովացնելը և հիմնել բանուորն երի փոխադարձ ապահովութեան ընկերութիւն: Դրա համար առաջարկեց այն փողը, որ այժմ արւում է բանուորների ապահովացման համար, դադարեցրնել և իբրև ֆոնդ դնել մի քանի տարի բանկում, և երբ այդ պիտով կը հաւաքուի մի գումար, այն ժամանակ սկսել գործունէութիւն, իսկ առայժմ դժբաղդ դէպքերում տալ միայն նըպաստ:

Ժողովը այս խնդրի վերաբերմամբ ընտրեց մի յանձնաժո-

ղով 4 հոգուց բաղկացած՝ ուսումնասիրելու և զեկույանելու միւս ժողովին:

Ժողովը անբաւարար գտնելով համաժողով գումարելու կանոնադրութեան մի քանի կէտերը, մշակեց և փոփոխութեան ենթարկեց նրանց: Նոյնպէս փոփոխութեան ենթարկեց խորհրդի և վերաստուգող յանձնաժողովի իրաւունքները:

Մինչև այժմ Զիատուրը միայն հում նիւթ է արտահանում եւրոպական շուկաները, և այնտեղից արդէն մենք ստանում ենք այդ նիւթը մշակուած ֆերամանգանի ձեով: Լեոնային ղեկարւտամենտը իր կողմից առաջարկել էր ժողովի քննութեան ենթարկել հէնց Զիատուրում ֆերամանգան ստանալու հարցը: Զիատուրը ունենալով մանգանէզի մեծ պաշար, կարելի է հէնց նոյն տեղում հալել հանքը և արտահանել արդէն իբրև պատրաստի նիւթ: Այս հանգամանքը կրկնակի կը բարձրացնէր Զիատուրի նշանակութիւնը, և նա աշխարհիս ամենամեծ գործարաններից մէկը կը լինէր, իբրև ֆերամանգան արտահանող:

Ժողովականներից էմերիկ մի ընդարձակ զեկուցում կարդաց, յոյց տալով թէ ինչքան մեծ նշանակութիւն ունի մանգանէզի արդիւնաբերութեան ձեւափոխումը հէնց Զիատուրում: Դրա համար կարելու է նրա հաշւով 1,200,000 ռուբլի գործարան շինելու համար: Իսկ որպէս զի սխալների մէջ չ'ընկնեն մանգանէզ արդիւնաբերողները, նա առաջարկեց յատկացնել 5000 ռ. նախնական փորձերի համար: Ֆերամանգանի գործը կարող է առաջ դնալ, մանաւանդ որ Թիվարչելի քարածուխը այնքան հեռու է:

Ժողովը վճռեց առանձին կոմիտե տալ ձեռքով ծախսել նախնական փորձերի համար 5000 ռուբլի:

Քուլթայիսի նահանգում լեոնային դպրոց բանալու և շտէյ-գերների դասակարգ կազմակերպելու հարցը յանձնուեց առանձին մասնաժողովի:

Զիատուրի մանգանէզը վերլուծութեան համար մինչև այժմ գիմում են մասնաւոր լաբորատորիաների կամ ուղարկում են Եւրոպա: Այն ինչ մեծ կարիք կայ ունենալու սեփական լաբորատորիա: Խորհրդի նախագահ Զգանիչ ժողովին զեկուցեց, որ Քուլթայիս քաղաքը ուղում է իր համար բանալ մի լաբորատորիա, որի համար հրաւիրել է Նովորոսիյսկի համալսարանի պրոֆեսոր Պետրիաշվիլին, որը համաձայնել է գալ և ստանձնել լաբորատորիայի կառավարչի պաշտօնը: Նրա հաշւով ծախս պահանջւում է 25,000 ռուբլի. մանգանէզ արդիւնաբերողներին համար ձեռնտու է միանալ Քուլթայիսի քաղաքային վարչութեան հետ և միասին բանալ այդ լաբորատորիան. նա

յայտնեց, որ քաղաքային վարչութիւնը համաձայն է միանալ Ունենալով այդպիսի լաբորատորիա, կարելի է յուսալ որ եւրոպացիք կը բաւականան այդ լաբորատորիայի անալիզներով եւ չեն պահանջի եւրոպական լաբորատորիաներում կատարուող անալիզներ, որ իւրաքանչիւր դէպքում նստում է 80 բուլբի ժողովը սկզբունքով ընդունեց միանալ Բուլթայիսի քաղաքային վարչութեան հետ:

Բոլոր հարցերը առանձին-առանձին քննելուց յետոյ՝ այդ հարցերի մեծ մասը յանձնուեց առանձին յանձնաժողովների, և ապա ժողովը զբաղուեց նախահաշուով:

Ծախքերի ընդհանուր գումարը հասնում է 237,820 բուլբ-լու: Խորհրդի նախագահ վերընտրուեց Չղանովիչը:

ՅՈՎ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ